

Kracht 'informele' Urban Agenda en afscheid pleitbezorger centraal op stedelijke conferentie

In Pakhuis de Zwijger kwamen woensdag 19 juni ruim 50 enthousiaste betrokkenen en geïnteresseerde volgers naar de stedelijke conferentie 'Fit for the future'. Tijdens de bijeenkomst, georganiseerd door Agenda Stad als onderdeel van We Make The City, werd teruggeblikt op de resultaten van drie jaar Europese Agenda Stad en vooruitgeblikt op de kansen die het werken in partnerschap biedt voor Nederlandse en Europese Steden. De conferentie markeerde tevens het afscheid van speciaal gezant voor de Europese Agenda Stad Nicolaas Beets, die na zijn tomeloze inzet voor de 'Urban Agenda' in Europa met pensioen gaat.

De bijeenkomst opent met de vertoning van een video waarin de verschillende Europese partnerschappen die de afgelopen jaren gesloten zijn – veertien inmiddels – worden toegelicht. Daarna heet gastvrouw Natasja van den Berg de bezoekers welkom en refereert aan de start van de Europese Urban Agenda, drie jaar geleden, met het Pact van Amsterdam. Ze schetst dat de Urban Agenda en deze werkconferentie vandaag, draaien om de innovatie van beleid. "En die innovatie analyseren en vieren we vandaag".

Enthousiasme

Vervolgens is het woord aan speciaal gezant Nicolaas Beets. Hij schetst hoe al in 1997 werd geconcludeerd dat er een Urban Agenda moest komen, maar dat het dus nog 20 jaar vergde om vast te stellen hoe die er kon komen en hoe die er uit moest zien. Toen Beets benaderd werd om 'urban envoy' te worden had hij geen beeld van de functie. Hij kreeg te horen dat hij de noodzaak om Europese steden en hun opgaven met veel enthousiasme voor het voetlicht moest brengen van de Europese Commissie. En dat heeft hij, ondanks de vele waarschuwingen die hij meekreeg en de politieke weerstand tegen inmenging van de steden in Europees beleid, gedaan. Na een feedbackronde onder de liefst 38 stakeholders werd het programmavoorstel met daarin twaalf stedelijke thema's vastgesteld en begonnen vier pilotprojecten die op thematisch niveau invulling gaven aan de vraag: hoe zorgen we voor betere EU-regelgeving, financiering en kennisdeling?

Dat was soms wat ongemakkelijk, schetst Beets, omdat zowel kleine als grote Europese steden samen aan tafel zaten. "Het draait in een partnerschap nu eenmaal om een gelijkwaardige discussie tussen deelnemers. Dat zorgde er ook voor dat één van de deelnemers zei 'voor het eerst heb ik de indruk dat deze EU van mij is, omdat ik nu betrokken wordt'" aldus Beets. Hij schetst de ontdekkingsreis en het pionierswerk van die eerste vier belangrijke partnerschappen en blikt ook vooruit. Naar het nieuwe Duitse EU-voorzitterschap bijvoorbeeld. De Duitsers hebben al toegezegd het eerdere Leipzig Charter, belangrijk voor Europese stedelijke ontwikkeling, opnieuw onder de loop te nemen. Daarbij zal de Urban Agenda for the EU benoemd worden als belangrijkste instrument om de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties op Europees niveau te realiseren. Het nieuwe Leipzig Charter speelt daarmee volgens Beets een belangrijke rol in het bestendigen van de Urban Agenda en borgen van de financiering voor de komende zeven jaar. "Keep the momentum, keep the cities on board and give them a voice", geeft Beets, nog even bevlogen als op zijn eerste dag als urban envoy mee.

Luisteren

Vervolgens is het woord aan keynote spreker Elena Szolgayová, DG Huisvestingsbeleid en Stedelijke Ontwikkeling van Slowakije. Als coördinator van het partnerschap Housing, één van de pilots van de Urban Agenda, heeft zij ook de hindernissen en de zoektochten binnen deze nieuwe vorm van samenwerking ervaren. Szolgayová waarschuwt de toehoorders dat ze als bureaucraat wellicht een droog verhaal zal vertellen, maar levert juist een haarscherp betoog op met een aantal belangrijke waarschuwingen. "We staan op een kruispunt voor grote stedelijke vraagstukken. Het is tijd voor visie én actie", aldus Szolgayová, die het belang van die Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) nog eens benadrukt: "Ze lijken bijna cliché te worden omdat ze zo vaak herhaald en vertoond worden en ze zijn wellicht te ambitieus, maar daarom niet minder belangrijk." Szolgayová geeft aan dat het weerbarstig blijft om op Europees niveau overeenstemming te bereiken over stedelijke issues. Zo is er géén

Europees huisvestingsbeleid, maar wordt er wél veel Europese wetgeving ontwikkeld die raakt aan de nationale huisvestingsvisies. “We willen als steden en landen dat Europa niet ons beleid bepaalt, maar we willen wel dat ze naar ons luisteren.” Dat is ook noodzakelijk voor het voortbestaan van de EU, waarschuwt Szolgyova: “Er is veel burgerlijke onvrede en de politieke reactie daarop is vaak niet voldoende. We hebben nieuwe manieren nodig om Europees beleid tastbaar te maken voor mensen.”

Szolgyova schetste de eerste voorzichtige schreden van het Partnerschap Huisvesting en benadrukte dat de opgave geen ‘ver van mijn bed show’ is: 80 miljoen van de Europeanen kunnen de huisvestingskosten niet of nauwelijks dragen. 41 Procent van de armere huishoudens ervaart problemen om de kosten op te brengen. En er zijn te weinig huizen. In Slowakije blijft daardoor maar liefst 68 procent van de jongvolwassenen bij de ouders wonen. Er is geen alternatief. Ook blijken publieke investeringen in de woningmarkt zich na de crisis niet te herstellen.

Oplossingen

In een panelgesprek met Beets en Szolgyova mengt ook Valentina Schippers van de gemeente Haarlem, als coördinator verbonden aan het partnerschap Openbaar Aanbesteden, zich in het gesprek en benadrukt dat de noodzakelijke veranderingen vragen om mensen die daarin geloven. Hierbij roemt ze Beets ‘mensen zoals hij met een sterke persoonlijkheid die op de achtergrond altijd moet houden en helpen als we het even niet meer zien zitten. Zulke mensen heb je nodig op EU-niveau en in je eigen land’. Het panel geeft tot slot aan hoopvol te zijn en ziet veel kansen, mits er een goede nieuwe DG Regional and Urban Matters wordt aangesteld die het belang van verandering inziet. En mits partners ‘vrij denken’. “Het is in bureaucratieën makkelijk om te zeggen ‘dit kan niet’. Maar op die manier slechten we de barrières niet. Dus proberen we in partnerschappen te kijken – en daarbij helpt het informele karakter: ‘hoe kunnen we het tóch oplossen?’”, aldus Beets

Na een korte pauze verdelen de aanwezigen zich over drie inhoudelijke ‘break out’ sessies waarin, onder begeleiding van ervaringsdeskundigen en experts naar opgaven en kansen wordt gekeken binnen de thema’s ‘Green’, ‘Smart’ en ‘Inclusive’.

Deelsessie ‘Green’: wijze lessen uit partnerships

In de break out-sessie Green verzorgen verschillende experts een introductie op het onderwerp. René Korenromp, programmaleider Slimme en Gezonde Stad bij het ministerie van IenW, schetst hoe de Europese Commissie bij de start van het partnerschap Air Quality nog verkondigde ‘wat jullie ook besluiten, we gaan niet naar jullie luisteren’. Maar door er simpelweg voor te kiezen dit te negeren, gedreven aan het werk te gaan en met goede voorstellen te komen, blijkt de commissie inmiddels steeds meer open te staan voor de bevindingen.

Hugo van Meijenfeldt, speciaal gezant voor de Duurzame Ontwikkelingsdoelen, vertelt over de 17 doelen en 169 subdoelen van de Verenigde Naties. “Je vindt de stad terug in alle SDG’s, niet alleen in doel 11 (Duurzame steden en gemeenschappen). Ook onderwerpen als luchtkwaliteit en biodiversiteit hebben immers alles met de stad te maken.”

Hoogleraar Bastiaan Zoeteman van onderzoeksinstituut Telos van de Universiteit van Tilburg presenteert het eerste exemplaar van de SDG Index, een inventarisatie van koplopers en achterblijvers onder de Europese hoofdsteden, als het gaat om hun vorderingen bij het behalen van de SDG’s.

Valentina Schippers geeft in een sterke presentatie de succesfactoren voor een Partnerschap weer, op basis van haar ervaringen met het partnerschap Public Procurement.:

- ‘Reference group’: houd iedereen binnen boord, niet alleen de deelnemers, maar ook de ‘reference group’ van enthousiaste stakeholders. Die geven ook extra capaciteit voor de uitvoering van de plannen
- ‘Solution minded’: wees oplossingsgericht – niet bureaucratisch, maar innovatief
- ‘Anticipate the future’: als de Urban Agenda ooit wordt opgeheven, blijven de thema’s, de vraagstukken bestaan. Kijk dus verder.
- ‘Clear expectations’: maak verwachtingen expliciet en deel ze. Ook om te bevorderen dat iedereen actief participeert
- ‘Prevent delays’: Voorkom het missen van deadlines door overzichtelijke schema’s te maken en ‘slimme marges’ in te bouwen in de planning die je communiceert
- ‘One Coordinator’: Schippers denkt dat partnerschappen effectiever zijn met ‘één kapitein op het schip’ om geen momentum te hoeven verliezen door onderlinge afstemming tussen trekkers.
- ‘Organise support’: alle deelnemers aan een PS hebben daarnaast andere functies en taken en dus een hoge werkdruk. Bied hen daarom ondersteuning aan.
- Nico Beets: Schippers benadrukt het belang van de inzet en bevlogenheid van Beets en zijn BZK-collega’s die zich voor de Urban Agenda hebben ingezet.

Na de introductie gaan de deelnemers in twee ‘tafels’, geleid door Schippers en Korenromp, aan de slag met ‘groene’ vraagstukken en de rol die Europa hierin kan spelen. Aan de tafel van Schippers kiest men het thema wateroverlast – de stijging van de zeespiegel, maar ook problemen door hevige regenval et cetera. Gedachten die over tafel gaan zijn onder andere: verbind op regionaal niveau, want je moet weten waar je overtollig water kwijt kunt, betrek burgers en/of doe een stakeholderanalyse om te toetsen of de juiste mensen aan tafel zitten en leer van elkaar en maak gebruik van opgedane kennis / onderzoeken.

Aan de tafel van Korenromp zoomt men nader in op Luchtkwaliteit. Hij schetst de opvallende verschillen in uitgangspunten van de partners in zijn partnerschap. Zo was voor Italië de emissie van pizzaovens een heet hangijzers, waar Londen aandrong op een uniforme standaard voor laadpalen. Zorg dus voor een 'shared ownership'. Daarnaast werd ook hier benadrukt: kijk vooruit, denk na over continuïteit, zodat de acties van partnerschappen bestendigen en er blijvende netwerken ontstaan.

Deelsessie 'Smart': een deal sluiten is heel iets anders dan een deal implementeren

Moderator Walter Hulsker van Ecorys trapt de break-outsessie over 'Smart' af met een korte inleiding op het onderwerp en een reflectie op de waarde van City Deals en Europese Partnerschappen. De unieke eigenschappen, zoals de gelijkwaardigheid tussen deelnemers en het informele karakter, maken dat we dit beleidsinstrument moeten koesteren. Tegelijkertijd is het voor deelnemers een extra taak bovenop het reguliere werk. Ook schetst Hulsker dat er twee fases zijn; de fase van het deal maken en de fase van de implementatie, en dat beide fases verschillende karaktereigenschappen van deelnemers vergen.

Vervolgens is het de beurt aan programmadirecteur HRM van de Topsector Energie, Marsha Wagner die in haar pitch betoogt dat we onszelf de vraag moeten stellen 'hoe leiden we mensen op om een duurzame samenleving te creëren? Het stimuleren van duurzame oplossingen kunnen we ondersteunen door de inzet van e-learning. En gemeenten hebben de 'macht en kracht' om netwerken 'smart' te maken en te stimuleren door steun en erkenning. Een partnerschap-model is cruciaal om zo'n netwerk continuïteit te verschaffen.

Hans van Oerle van de gemeente Nijmegen vertelt vervolgens over het Netwerk Kennissteden dat 10 jaar geleden ontstond vanuit de gedachte dat universiteitssteden anders zijn dan andere steden. Met andere vraagstukken en ideeën, rondom huisvesting, de culturele *scene* van studenten etc. Die universiteitssteden verenigden zich met de grootste HBO-steden in de City Deal Kennis Maken die door OCW gesteund wordt. Van Oerle slaat de brug van City Deals naar Europese Partnerschappen: we zijn in Nederland niet uniek en kunnen nog veel leren van en uitwisselen met de andere universiteitssteden in Europa. De kracht van de samenwerking in de City Deal schuilt in het verbinden van kennisinstellingen aan maatschappelijke opgaven, aldus van Oerle.

De deelnemers bespreken vervolgens in drie subgroepen een aantal vragen. Op de vraag 'hoe behaal je zichtbare resultaten in partnerschappen?' wordt geopperd om 'common ground' te creëren, nadrukkelijk de link te maken tussen kennis en beleid, je te richten op 'kortetermijnresultaten en de relatie tussen opdrachtgever en –nemer onder de loep te nemen. 'Wat vergt deelname aan een partnerschap van een partner' is de vraag waar de tweede subgroep zich over buigt. Daarop volgen commitment, ervaring, balans tussen eigen belang en groepsbelang, het beschikken over verschillende kwaliteiten naar gelang de fase van het proces en: het besef dat je niet altijd alles samen met de héle groep hoeft te doen. Om partnerschappen toekomstbestendig te maken, de vraag die in de derde groep centraal stond, is vooral een resultaat-gerichte insteek van het partnerschap van belang.

Deelsessie Inclusie: concreet vraagstuk voorwaarde voor coalitievorming

In de break-out sessie over Inclusiviteit gaan Eric Briat (Adjunct-directeur van de stad en stedelijke cohesie Bureau van de commissaris-generaal voor territoriale gelijkheid), Pieter Hilhorst (Programmaleider City Deal Eenvoudig Maatwerk), Sabine Kekic (coördinator EU Agenda Partnership Inclusie van Migranten & Vluchtelingen) en Suzanne Potjer (Urban Futures Studio) onder leiding van Natasja v.d. Berg met elkaar in gesprek.

Hilhorst gaat in op de hindernissen die mensen ervaren als ze hulp nodig hebben. Van belang is samen te werken aan wat wel werkt en zien wat niet werkt. Vanuit coöperatie de verschillende hindernissen beslechten. Hij geeft aan, dat het belangrijk is met iets concreets te starten. Sabine herkent dit vanuit het Partnership.

Suzanne Potjer heeft zowel Elena Sizolgayová als Sabine Kekic geïnterviewd aan de hand van vragen over de werking van de nieuwe methode van partnerships. De tafelgenoten geven aan, dat enthousiasme een grote rol speelt, evenals de balans tussen fundamentele vragen en de noodzaak van concrete tastbare maatregelen. Briat zegt: "Mensen werken vanuit verschillende situaties samen, maar ervaren wel dezelfde *bottle necks*. Je hebt tijd nodig om iedereen aan tafel te krijgen, oplossingen in kaart te brengen en aan te pakken. Het van elkaar leren is al een groot winstpunt."

Het partnership Inclusie organiseerde veel conferenties over migranten, maar kwam al snel tot de ontdekking, dat ze deze beter met de doelgroepen zelf konden organiseren, vertelt Sabine. Er was weinig diversiteit in de deelnemende teams. Dat werd als aandachtspunt gezien. Inmiddels maakt het partnership gebruik van circa 500 mensen met een migratie/vluchtelingenachtergrond, die input leveren op voorstellen/ideeën. Voor de komende jaren wil het partnership deze werkwijze bestendigen: een permanente migrantenvertegenwoordiging naar alle bijeenkomsten.

Naast enthousiasme is een concreet vraagstuk nodig om tot coalities te komen.

Suzanne: "multilevel governance naast bottomup voorbeelden. Niet alleen 'laat 1.000 bloemen bloeien'. Ook burgers in contact brengen met het proces.

Briat merkt ook op dat in metropolen vraagstukken makkelijker opgepakt worden. In kleinere steden is minder capaciteit beschikbaar. Een platform is noodzakelijk waar ook kleinere steden gebruik van kunnen maken om te kunnen transformeren en consolideren: anders bloeien de bloemen maar eenmalig. Ontwikkelen van een toolbox is een belangrijk aandachtspunt. De groep ging hierna in twee tafels uiteen om input te verzamelen rondom drie opgaven: tastbare resultaten, participatie en 'future-proof'.

Aandachtspunten bij het streven naar tastbare resultaten waren onder andere

- Betrek de doelgroep
- 'Niet over mij, zonder mij'
- 'Begin klein en toon resultaat': quick wins
- Pick your battles: kies een strijd die je kunt winnen.
- Maak de 'waarom'-vraag SMART op verschillende niveaus

- Deel de 'Hoe'-vraag op in kleine stappen
- Investeer tijd in de 'waarom'-vraag.
- Richt je op afgebakende acties, die concreet en inspirerend zijn
- Zorg voor gedeelde verantwoordelijkheid op alle niveaus

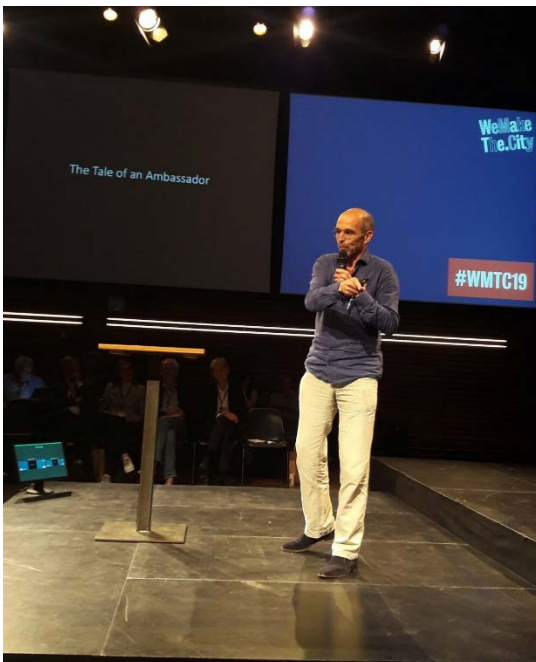
Belangrijke voorwaarden voor participatie waren volgens de deelnemers

- Kennis als gemeenschappelijk belang
- Geduld
- Een consistente samenstelling van de groep
- Luistervaardigheid
- Vertrouwen
- Commitment (wat kun je opleveren, bijdragen?)
- Geen concurrentie / wedstrijd
- Gemeenschappelijk doel
- Met één stem spreken

Om de aanpak toekomstbestendig te maken en houden had men o.a. de volgende overwegingen:

- Partnerships hoeven niet per sé een lange looptijd te hebben
- Werk samen met de juiste partners, bijv de Commissie als co-coördinator van een partnerschap
- Betrek de Europese Commissie
- Omschrijf duidelijk het doel
- Politieke urgentier
- Zoek verbinding met andere partnerschappen, initiatieven en instituties
- Werk met overtuigde mensen
- Zorg voor goede infrastructuur (geld, ruimte, capaciteit)
- Zorg voor een heldere omschrijving van de spelregels
- Meten = weten, laat zien dat het werkt
- Blijf uniek, blijf opnieuw uitvinden
- Een speciaal gezant helpt

Bottom-up

Na de deelsessies verzamelen de aanwezigen zich weer voor een gloedvol pleidooi van professor Marten Hajer van de Urban Future Studio. "Ik word een beetje moe van ondertekende overeenkomsten. Een overeenkomst sluiten is geen verdienste. De verdienste schuilt in het uitvoeren, het implementeren ervan." Daarnaast betoogt Hajer dat de oplossing voor wereldproblemen veelal schuilt in een lokale aanpak. "Veel bestuurders zeggen dat je problemen niet op wereldniveau kunt oplossen. Op stedelijk of wijkniveau zijn ze behapbaarder. Hoe centraler je organiseert, hoe meer invloed er is voor grote organisaties etc. Organiseren op wijk- of buurniveau garandeert dus ook een democratischer proces en meer betrokkenheid van burgers."

Hajer zegt dat we voor de keuze staan: maken we steden 'Europeser' of maken we Europa 'stedelijker'. "Lang werd gedacht dat 'upscaling' de oplossing was, maar Europeanisering van openbaar bestuur blijkt niet de oplossing. Het succes van de Urban Agenda bewijst dat we de andere kant op moeten." En om de echt wezenlijke oplossing te vinden 'moeten we uitleggen waarom het

belangrijk is om úit de hiërarchie te stappen'. Om echt vrij te kunnen denken, om de kaders en het vangnet van de bureaucratie los te durven laten, vergt moed, want het is nieuw. "Weersta de reflex om de Urban Agenda te institutionaliseren en meer zoals andere instituties te worden", waarschuwt Hajer daarom. Daarnaast zouden strategische beleidsmakers er volgens Hajer goed aan doen om wat beter te luisteren naar de 'streetlevel bureaucrats', de beleidsmakers die meer met de voeten in de klei staan.

De straat naar Brussel brengen

Na deze woorden van steun voor het gedachtegoed van de Urban Agenda, is het laatste woord aan de grootste pleitbezorger van de stad. "De afgelopen vier jaar waren de meest fascinerende van mijn 41-jarige loopbaan die zich overal op de wereld heeft afgespeeld", aldus de oud-ambassadeur in o.a. Finland en Saoedi-Arabië. "Want in die vier jaar ben ik in meer dan 50 Europese steden geweest en ik ben daar veel geleerd over de échte problemen waar mensen in de steden mee kampen. Niet de 'highbrow' zaken in binnenkamertjes, maar wat er echt gebeurt op straat. Ik heb mijn bijdrage mogen leveren om dié onderwerpen op de agenda te krijgen in Brussel en ik zie dat dat door de Europese Partnerschappen steeds meer gebeurt." Hans Tijl, directeur Ruimtelijke Ordening bij BZK en opvolger van Beets als neerlands voornaamste pleitbezorger van de stedelijke Agenda aan de Europese tafel, bedankte Beets voor zijn vele verdiensten. Tijdens de afsluitende borrel werd geproost, op Beets en op de toekomst van de Urban Agenda.

